

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 แผนการพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมานั้นเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาด้วยการเพิ่มขึ้นของตัวเลขรายได้ประชาชาติ โดยละเลยเรื่องสิ่งแวดล้อม สังคม และคุณภาพด้านอื่น ๆ ของการดำรงชีพและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ทำให้เกิดการสูญเสียความหลากหลายทางทรัพยากรพันธุกรรม (Biodiversity) คือ การสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์หลาย ๆ ชนิด เป็นผลมาจากการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศซึ่งเป็นเรื่องที่น่าวิตกอย่างยิ่งเพราะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของการคงความสมดุลของระบบนิเวศ และการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลกรวมทั้งมนุษยชาติทั้งหมด

ในการพัฒนาประเทศเพื่อให้มีความทันสมัยและเจริญก้าวหน้าตามแบบอย่างตะวันตก ทำให้มีการนำเอาความรู้ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการจากต่างประเทศมาใช้มากขึ้น ทำให้ประเทศไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมจากสังคมเกษตรกลายเป็นสังคมแบบอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มผลผลิตซึ่งก็ยังต้องแข่งขันกับตลาดสูงมาก ที่สำคัญผลของการเจริญก้าวหน้ายังทำให้ประชากรในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลต่อการอุปโภคและบริโภคที่เพิ่มขึ้นเกิดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองและเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา (มนัส สุวรรณ, 2539) ซึ่งเสน่ห์ จามริก (2538) ได้กล่าวว่า การพัฒนาที่ถูกต้องนั้นควรมาจากคนในท้องถิ่น โดยเน้นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ดั้งเดิมที่มีอยู่ มาใช้ในการพัฒนาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การยอมรับสิทธิชุมชนของคนในท้องถิ่นในการใช้และการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนเอง โดยเห็นว่าความจริงแล้วชนบทไทยมิได้ขาดภูมิปัญญาที่จะพึ่งและพัฒนาตนเอง แต่ขาดขีดความสามารถตลอดจนความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะถูกลดทอนภายใต้กระแสการพัฒนา ที่มุ่งแต่จะตอบสนองของศูนย์อำนาจทางเศรษฐกิจการเมืองภายนอกและเป็นไปเพื่อผลประโยชน์อันคับแคบของกลุ่มชนส่วนน้อยภายในชาติ กระแสวัฒนธรรมทางวิชาการและนโยบายแห่งรัฐก็ถูกหลอมให้เอียงไปในทำนองเดียวกัน อันล้วนเป็นปฏิปักษ์ต่อบุรณภาพและศักยภาพสร้างสรรค์ของชุมชนชนบท ทั้งนี้เป้าหมายของการพัฒนาในระยะยาวตามทัศนะของ เสน่ห์ จามริก ก็คือ การพึ่งตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยที่จะต้อง

ประกอบด้วย 2 มิติใหญ่ ได้แก่ กรอบความคิดเกี่ยวกับการผลิตและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและตัวชีวิตที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจัดได้ว่าเป็นปัจจัยภายในกับการพึ่งพาศักดิ์ซึ่งกันและกันกับชุมชนภายนอก อันเป็นปัจจัยภายนอก ทั้งนี้และทั้งนี้งานพัฒนาต้องให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำหรับโครงสร้างของระบบนิเวศในภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการจัดระเบียบ โดยผ่านการเจรจาต่อรองและการพึ่งพาศักดิ์ซึ่งกันและกันระหว่างผี (เทวดา, คนตาย) มนุษย์ (คนเป็น) สัตว์ พืช น้ำ และพลังธรรมชาติอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกันผ่านความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ การพึ่งพาการต่อรอง แนวคิดที่มองระบบนิเวศในลักษณะองค์รวมเช่นนี้ ส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ (พืช สัตว์ ที่ดิน แหล่งน้ำ) และระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเป็นสำคัญ (ยศ สันตสมบัติ, 2542) ซึ่งภูมิปัญญาของไทยในแต่ละภาคแตกต่างกันในรูปลักษณะ แต่จะคล้ายกันในส่วนที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตทางด้านเกษตร กสิกรรม และการพึ่งพาตนเอง เช่น หัตถกรรมไม้แกะสลัก เครื่องจักสาน การปั้นดินเผา และการทอผ้า

ในกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในระยะแรกๆ ลักษณะการผลิตเพื่อไว้ใช้บริโภคในครัวเรือนและแลกเปลี่ยนภายในหมู่บ้าน ต่อมาสังคมเจริญขึ้นและขยายตัวออกไปมากขึ้น ความต้องการในเครื่องใช้เพื่อการดำรงชีพมากขึ้น การผลิตหัตถกรรมจึงเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนอย่างเดียวมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายด้วย ทำให้เกิดระบบตลาดเกิดการจำหน่าย ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นต่อมามีการผลิตเพื่อมุ่งส่งออกด้วย โดยรัฐเห็นว่าการผลิตสินค้าหัตถกรรมเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการแก้ปัญหาการว่างงานของเกษตรกร และเป็นการส่งเสริมการนำวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์หรือทำให้มีค่าเพิ่มขึ้น (กัญญา ชุณหศิริรักษ์, 2531) ซึ่งการพึ่งตนเองของประเทศนั้น เสมท์ จามริก (2538) เห็นว่าไม่ใช่เป็นการปิดกั้นตนเองออกจากการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก หากแต่ต้องเปิดรับเอาวิทยาการและความรู้จากภายนอกหรือจากนานาประเทศเข้ามาด้วย เพียงแต่ควรเป็นไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ การพึ่งตนเองในทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีต้องถูกทำความเข้าใจในความหมายที่เป็นพลวัต ในฐานะศักยภาพทางสังคมที่จะคิดริเริ่มและปรับประยุกต์เทคโนโลยีที่มีอยู่เดิม เข้ากับเทคโนโลยีที่รับเข้ามาใหม่

ในด้านเทคโนโลยีที่นำเอาองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นมาเป็นรากฐานในการปรับปรุงขึ้นใช้ ความรู้เหล่านี้ได้มาจากคนในท้องถิ่นที่สั่งสมมานานและผ่านการพิสูจน์แล้วว่า

เหมาะสมกับสภาพธรรมชาติและสังคมท้องถิ่น การศึกษาหรือการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของชุมชน มิได้ถูกผูกขาดโดยสถาบันใดสถาบันหนึ่ง การสืบทอดความรู้ในการดำรงอยู่ ระบบการผลิตที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เหล่านี้เป็นความรู้ที่ครอบครัวและชุมชนมีระบบในการถ่ายทอดเรียนรู้ เพื่อคงไว้ซึ่งความยั่งยืนในชุมชน จากการศึกษาที่ชุมชนมีการเรียนรู้ มีภูมิปัญญาของตนที่สั่งสมพอกพูนกันมาแต่อดีต เป็นองค์ความรู้ทรงคุณค่าสำหรับการดำรงชีวิตของครอบครัวและชุมชน ชุมชนในอดีตเป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์สามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ทางด้านวัตถุชุมชนสามารถปลูกข้าวปลูกผักเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นของตนเอง ในเรื่องเครื่องนุ่งห่มก็สามารถปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปลูกฝ้ายนำมาถักทอและตัดสวมใส่กันโดยไม่ต้องมีการพึ่งพาจากภายนอก ในเรื่องที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคก็สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ธรรมชาติที่อยู่รอบข้างซึ่งมีทั้งการใช้ลำต้น ใบและราก พันธุ์พืชชนิดต่างๆ ที่นำมาปลูกสร้างที่อยู่อาศัยและเป็นยารักษาโรค ทางด้านจิตใจชุมชนก็มีการช่วยเหลือเจือจุนกันพึ่งพาอาศัยกันอย่างอบอุ่นและมีความสุข มีการเอารวมกัน มีการรวมกลุ่มและรวมกลุ่มกันอย่างสม่ำเสมอ ในหมู่บ้านมีประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ตลอดจนกระทั่งการเล่นที่สนุกสนานร่วมกัน มีการเคารพผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ มีคุณธรรมและซื่อสัตย์ มีอยู่ในทุกส่วนของหมู่บ้าน ทั้งหมด คือ ภาวะที่สนองตอบความสุขของชีวิตและความสมบูรณ์แบบของชีวิตที่น่าชื่นชม (ถนอม ต๊ะหล้า, 2543)

อนุรักษ์ ปัญญาบุญวัฒน์ (2541) ศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาที่สั่งสมและถ่ายทอดสืบทอดมาของชุมชนสามารถนำมาประยุกต์ในเชิงธุรกิจได้ แต่อาจเกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต ถ้าผู้ใช้ขาดความตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและใช้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2542) ที่เห็นว่าทางรอดของสังคมไทยในปัจจุบัน ควรเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจหรือที่รากฐานของสังคม เศรษฐกิจพื้นฐานสัมพันธ์อยู่กับครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป เป็นเศรษฐกิจที่ไม่ทอดทิ้งอีกขาออกจากกัน แต่เป็นเศรษฐกิจบูรณาการที่เชื่อมโยงชีวิตจิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม หรืออีกนัยหนึ่งเป็นเศรษฐกิจที่แท้ เศรษฐกิจควรจะเป็นของดีที่เชื่อมโยงชีวิตจิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อมอย่างได้ดุลยภาพ ในขณะที่ ทิพย์รัตน์ หาญสืบสาย (2543) ได้กล่าวถึงชุมชนของไทยโดยทั่วไป มีการสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมของการเลือกความหลากหลายของพืชพื้นบ้านและจากสัตว์ปีกต่างๆ มาใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน โดยเริ่มจากเพื่อใช้ในการบริโภคของครอบครัวและชุมชน จนขยายไปสู่ธุรกิจและกลายเป็นอุตสาหกรรมครัวเรือน ความรู้เกี่ยวกับการนำพืชพื้นบ้านหลายชนิด มาใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นบ้านนั้น นับว่าเป็น

องค์ความรู้ของชุมชนในท้องถิ่นที่มีคุณค่ายิ่ง ยิ่งในปัจจุบันเริ่มมีการตื่นตัวถึงอันตรายที่เกิดจากการใช้สีสังเคราะห์บางกลุ่มในงานย้อมสีสิ่งทอ ซึ่งสามารถก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค จึงมีแนวโน้มหันมาสนใจใช้สีธรรมชาติกันมากขึ้น ประกอบกับการขยายตัวของกลุ่มผู้บริโภคในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ อันจะส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ซึ่งความนิยมในการใช้สีทอย้อมสีธรรมชาติในปัจจุบันมีมากขึ้นเป็นลำดับ ได้แพร่กระจายจนไปสู่ธุรกิจชุมชน แต่ปัญหาที่สำคัญในการใช้ทรัพยากรในการผลิตของชุมชน คือ ความขัดแย้งระหว่างเป้าหมายการประกอบอาชีพของมนุษย์กับความอยู่รอดของทรัพยากรธรรมชาติ และความไม่สมดุลกันระหว่างการผลิตกับการบริโภค ที่ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย มีกลุ่มธุรกิจชุมชนที่ทอย้อมสีธรรมชาติอยู่ทั่วทุกภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

บ้านสุขสมบูรณ์ เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลหนองเสาเล้า อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งห่างจากตัวจังหวัด 75 กิโลเมตร มีจำนวนประชากร 97 หลังคาเรือน ประชากรมีอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม มีลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นพื้นที่ราบและมีป่าขึ้นรอบหมู่บ้าน ซึ่งบ้านสุขสมบูรณ์ เป็นชุมชนที่ได้ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและระบบนิเวศชุมชน อันเป็นผลมาจากการพัฒนาตามรูปแบบของภาครัฐในรูปแบบของถนน ไฟฟ้า พร้อมกับการเข้ามาของระบบทุนนิยมและความทันสมัย (Modernization) หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือ ชุมชนบ้านสุขสมบูรณ์ ได้เผชิญหน้ากับปัญหาอันเป็นผลกระทบจากการพัฒนากระแสหลักมาแล้วในระดับหนึ่ง แต่ชุมชนก็สามารถผ่านวิกฤติมาได้ด้วยตัวเอง โดยการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในลักษณะของการนำมาใช้ย้อมสีผ้าเพื่อใช้ในการทอแล้วสามารถส่งออกสู่ตลาดจนกลายเป็นธุรกิจชุมชน อันเป็นการสร้างรายได้และทำให้ชุมชนอยู่ได้ด้วยตัวเอง ตลอดจนชุมชนมีวิธีการจัดการทรัพยากรพืชที่ให้สีย้อมในรูปแบบของข้อห้าม ความเชื่อจากการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเห็นความสำคัญ ในการที่จะศึกษาถึงภูมิปัญญาชาวบ้านในการผลิตและบริโภคเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนนั้นมีการถ่ายทอดอย่างไร และมีปัจจัยอะไรที่สัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเชิงธุรกิจชุมชน ซึ่งสนับสนุนหรือส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดนั้น ผลการศึกษาที่ได้รับจะนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชน ส่งเสริมความรู้ และเผยแพร่ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเชิงธุรกิจชุมชน
- 1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเชิงธุรกิจชุมชน

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

การดำเนินการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ศึกษา คือ บ้านสุขสมบูรณ์ ตำบลหนองเสาเล้า อำเภอชุมแพ จังหวัด

ขอนแก่น

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก

ดังนี้

- 1) ผู้อาวุโสภายในชุมชน เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของชุมชน การประกอบอาชีพ การผลิต
- 2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่มทอผ้า
- 3) ผู้ผลิตหัตถกรรมในครัวเรือน ได้แก่ สมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านสุขสมบูรณ์ จำนวน 41 คน
- 4) เจ้าหน้าที่หน่วยงานของภาครัฐและองค์กรเอกชนที่สนับสนุน ได้แก่ พัฒนาการอำเภอชุมแพ เจ้าหน้าที่ศูนย์ศิลปหัตถกรรมเพื่อพัฒนาสตรีอีสาน

1.3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาของการศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในชุมชนดังนี้

- 1) ศึกษาบริบทชุมชน
 - 1.1) บริบททางกายภาพ
 - 1.2) สภาพการศึกษาและการสาธารณสุข
 - 1.3) ประวัติของชุมชนด้านการผลิต

1.4) สภาพสังคมและวัฒนธรรม

1.5) ภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเชิง
ธุรกิจชุมชน โดยเน้นการทอดผ้าและผ้าทอของชุมชน

2) การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ
เชิงธุรกิจชุมชน มีเนื้อหาในการศึกษาดังนี้

2.1) ผู้ให้หรือผู้ถ่ายทอด ศึกษาในประเด็นของ

- ระดับบุคคล ได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ ผู้สูงอายุ
และผู้เป็นภูมิปัญญา

- ระดับกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้นำ

- ระหว่างชุมชน ได้แก่ ชุมชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่ข่าย
และชุมชนรอบนอก

2.2) วิธีการ/ขั้นตอนการถ่ายทอด ได้แก่ การทดลองปฏิบัติ
การอบรม การประชุม การศึกษาดูงาน เวทีชาวบ้าน การกล่อมเกลากองกลางสังคม

2.3) เนื้อหาของการถ่ายทอด ได้แก่ การเลือกสรรวัตถุดิบ
กระบวนการผลิต การควบคุมคุณภาพและการออกแบบลวดลาย การบริหารงานกลุ่ม

2.4) สื่อที่ใช้ในการถ่ายทอด ได้แก่ สื่อบุคคล อุปกรณ์ใน
การทำงาน

2.5) เป้าหมายในการถ่ายทอด ได้แก่ การสร้างรายได้
การช่วยเหลือกันภายในชุมชน

3) ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพา
ทรัพยากรธรรมชาติเชิงธุรกิจชุมชน มีเนื้อหาในการศึกษา ได้แก่

3.1) ปัจจัยภายในชุมชน เช่น ผู้นำอาชีพ ความต้องการมีรายได้
ความรู้ ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ

3.2) ปัจจัยภายนอกชุมชน เช่น ความต้องการของตลาด
การส่งเสริมจากภาครัฐและภาคเอกชน การคมนาคมและเทคโนโลยีการสื่อสาร

1.4 นิยามศัพท์

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง รากฐานความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของชาวบ้านที่ได้สั่งสมมาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นความรู้หรือทักษะที่ชาวบ้านคิดขึ้นเองหรือได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากชุมชนอื่น รวมทั้งความรู้ที่ชาวบ้านได้พัฒนาขึ้นเพื่อปรับตัว แสวงหาทางออกและแก้ไขปัญหาของชุมชน ให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงของชาวบ้าน

การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง การส่งต่อหรือถ่ายทอดทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนทัศนคติ จากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่งหรือจากกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อสืบทอดการดำรงอยู่และเพื่อสืบต่อในรุ่นต่อไป

การพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น มาใช้ประโยชน์ในกระบวนการผลิตผ้าทอมือภายใต้ระบบความคิด ระบบความเชื่อและข้อห้าม ซึ่งทรัพยากรเหล่านั้น ได้แก่ น้ำ ฝ้าย พืชที่ให้สีย้อม เป็นต้น

ธุรกิจชุมชน หมายถึง การรวมตัวกันของคนในชุมชน เป็นกลุ่มธุรกิจขนาดเล็กในชนบท เพื่อดำเนินการทางธุรกิจที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดยเน้นการรวมกลุ่มเพื่อจัดการอย่างครบวงจร ทั้งการผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารกลุ่ม ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาธุรกิจผ้าทอมือย้อมสีธรรมชาติ

ปัจจัย หมายถึง สิ่งที่สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของคนในชุมชนมีทั้งปัจจัยภายในชุมชน เช่น ผู้นำอาชีพ ความต้องการมีรายได้ ความรู้ ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และปัจจัยภายนอก เช่น ความต้องการของตลาด การส่งเสริมของภาครัฐและภาคเอกชน การคมนาคมและเทคโนโลยีการสื่อสาร

การส่งเสริมของภาครัฐและภาคเอกชน หมายถึง การให้คำแนะนำซึ่งกันและกัน ทั้งภายในและภายนอกกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในด้านข้อมูลทางวิชาการ ได้แก่ ด้านเทคนิคในการผลิต ด้านการบริหารเงินทุน และด้านการตลาด

ความรู้ ความเข้าใจ หมายถึง ระดับความรู้ ความเข้าใจ ของผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชนที่ศึกษาต่อการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญา ในฐานะเป็นปัจจัยป้อนและกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ในเชิงธุรกิจ โดยเน้นความสำคัญของการคงอยู่และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งในฐานะวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิต และเป็นปัจจัยพึ่งพาในระบบนิเวศของชุมชน